

1070 železničná stanica; zabitých vyše 2200 hitlerovcov a vyhodенý železobetónový cestný most. Nepriateľovi sme ukoristili: 21 lietadiel, 7 skladov potravín a šatstva, štyri práporové mínomety, vyše 300 guľometov, vyše 3000 pušiek, jedna vysielacia a prerušilo sa vedenie o vysokom napätí, zásobujúce vojenský závod na výrobu obuvi v Novákoch.

Straty brigády: zabitých 62 ľudí, ranených 365 ľudí. So sovietskou armádou sa spojilo 5 oddielov o celkovom počte 378 ľudí. Dva oddiely ešte nevyšli z tyla a brigáda nemá o nich zprávy.

Pri rozpustení brigády kapitána Nálepku zaradení:

1. do 239. AZSP	— 47 ľudí
2. do českoslov. armády	— 97 „
3. na špec. veliteľstvo	— 83 „
4. do nemocnice	— 13 „
5. podľa inštr. ŠPH	— 8 „
6. domov	— 35 „
7. zadržaných pre práce v četníctve	— 84 „
8. do ŠPH	— 13 „

Odovzdané zbrane:

1. guľometov	24 kusov
2. samopalov	30 „
3. pušiek	161 „
4. pištolí	2 „
5. nábojov	6654 „

Veliteľ partizánskej brigády kapitána Nálepku
(Sečanský)

Komisár brigády (Šagát)

AÚDS ÚV KSU Kijev. Fond 126, op. 1, a. j. 1/1—39. Strojopisný priepis. (Z ruštiny preložili JŠ a TS.)*

1945 [jeseň]¹ Bratislava. — Zo spomienky M. Poláka na prípravu povstania v armáde.

[...]

Najviac starostí dalo usmerňovanie rôznych skupín vojakov, dôstojníkov a občianskych buniek. Práca to bola ťažká a nezdarila sa plne ani do začiatku povstania. Veď nebolo možnosti s každým hovoriť, nebolo snadno presvedčiť, že hovoríte z príkazu toho pravého vedenia. Buniiek a skupín bola taká úroda, že sa

¹ Datované len približne s ohľadom na skutočnosť, že publikácia, odkiaľ Polákovu spomienku preberáme, vyšla v decembri roku 1945. Brožúru „Demokracia v ilegalite a v povstaní“ vydal ústredný sekretariát Demokratickej strany a obsahuje celkom 9 príspevkov, ktoré napísali Lettrich, Šrobár, Ursíny, Lichner, Ferjenčík a ďalší.

Z príspevku M. Poláka, nazvaného „Z príprav Slovenského národného povstania“ sme vynechali necelé prvé štyri strany tlačeneho textu, ktoré sú len všeobecným úvodom k vlastnému faktografickému opisu udalostí.

v nich málokto vyznal. Každá tvrdila o sebe, že je pravá, že má v ruke priame poverenie z Londýna alebo z Moskvy, mnohí sa tajomne usmievali, ak sa o nich pochybovalo. Naznačovali čosi o spojení, o stálom styku so zahraničím, vyprávali sa pohádky o dekrétach, ktoré ten a onen videl od prezidenta atď. Kolko mali- chernosti, revnivosti a veľikášstva bolo treba preklenúť, aby sa konečne všetko začalo točiť okolo jednej osi!

Začiatkom r. 1944 sa konečne tieto vodcovské záležitosti urovnávali. Slovenskí komunisti zišli sa v podzemí s politickými pracovníkmi niektorých bývalých poli- tických strán. Niektorí sa schádzali už od roku 1939. Bývalý antagonizmus, ne- návist a politické podfukárstvo zmizli. Vytvoril sa pomaly, ale dôkladne spoločný front proti režimu a všetkému, čo predstavoval ako odnož fašizmu a nacizmu. A za- čala sa spolupráca. Končilo sa to poctivým dohovorom, dohodou, kamarátstvom ľudí, ktorí chceli vykonať veľkú vec.

Po vytvorení civilného ústredného vedenia odboja bolo potrebné urovnať veci u vojakov, kde nešlo len o dorozumenie, ale i o podriadenie sa a o dobrovoľné plnenie príkazov. Mnoho vyšších dôstojníkov bolo zapojených na rôzne civilné skupiny, mnohí zasa zo špatne uplatňovanej revnivosti a pre naivné chápanie vecí, ktorej mali slúžiť, sa sami vyradili.

Voľba politického vedenia po dlhšom skúmaní padla na nenápadného, tichého, no charakterom i názormi pevného podplukovníka generálneho štábu Jána Golia- na, ktorý sa najmä vo funkcii náčelníka štábu gen. Turanca na Veliteľstve pozem- ného vojska v Banskej Bystrici výborne hodil na určenú mu funkciu.

Podplukovník Golian však už dávno nezaháľal. Našli sme ho už v práci, pri- pravoval veci už po svojom a bol dojatý, keď sa mu oznámilo, že je politickým vedením odboja vyhladený za veliteľa. Cítil veľkú zodpovednosť a pustil sa do diela s chuťou a elánom. Po mnohých poradách vojakov s politickým vedením narysoval sa plán spoločných akcií slovenského národa, a to v rôznych alterna- tívach. Veď bola to úloha o mnohých neznámych. Túto zložitú politicko-vojenskú úlohu bolo treba pečlivo plánovať a pripravovať. Čas bežal.

Definitívny tvar dostali plány na Čremošnom, kde zasadalo už širšie politicko- vojenské ústredie ako spoločný orgán národnej vôle, spoločného frontu celého ná- roda, civilov i vojakov.

Na tejto porade sa podrobne prebrali plány so všetkými eventualitami. Ujasnili sa úlohy. Na mapu sa definitívne zakreslil trojuholník Banská Bystrica—Zvolen— Brezno nad Hronom. Bol to trojuholník slovenskej tvrdosti, vlasteneckého zápalu i odporu, v ktorom hodľali za najhorších okolností vztýčiť zástavu slobody, cti, československého a slovanského bratstva. Tu sa určilo vytrvať v boji a nádejach, obrátených k východu, kým dôjde víťazná Červená armáda a naši. No nešpeku- lovalo sa. Vedeli sme a predvídali ťažkosti. Dobré sme poznali cenu Karpát ako prekážky. Veď sami sme počítali na výhody horského terénu.

Veliteľ Golian nemal snadnú prácu. Samotné veliteľstvo pozemného vojska v Banskej Bystrici bolo na dôstojnícky sbor síce početné teleso, ale pomocníkov bolo málo, až do plaču málo. Snáď preto, že nebolo možno ani radno zverovať práve tu kdekomu tie naj dôvernejšie veci. Bolo nutné počítať s vyzradením. Veď tam sídlila nemecká misia, Gestapo, ÚŠB a nespočetné množstvo pomocníkov pro- tivníka i v samotnej B. Bystrici. Treba sa bolo postarať o rozdelenie zodpoved- nosti. Zástupcami veliteľa Goliana boli: pplk. Dr. Mikuláš Ferjenčík, ktorý mal veci zapojovania dôstojníkov, zprav. sektor vojenský a všeobecný, veci povstania a príprav, kpt. v zál. Milan Polák, ktorý mal referát výzvedný, spojenia civilného sektoru, organizáciu krajových bodov odporu, zpravodajské oddelenie a veci fi- nančné, mjr. generálneho štábu Július Nosko, náčelník štábu vojenského vedenia. Referáty mali mjr. Jozef Marko, spojovacie veci a referát partizánsky a referentom pre veci materiálne bol určený mjr. generálneho štábu Anton Cyprich.

Najlepšie zapojeným oddelením našim bolo oddelenie 2 VPV, odd. zpravodaj- ské. Tu bolo skrytých už niekoľko ľudí, ktorých sme potrebovali na rôzne práce.

Vlastné vojenské prípravy delili sa na:

1. sústredenie vojsk rôznych zbraní blízko povstaleckého strategického trojuholníka Banská Bystrica—Zvolen—Brezno n. Hr.;
2. sústredenie výzbrojného, výstrojného a zdravotného materiálu do uvedeného priestoru;
3. sústreďovanie zásob každého druhu, potrebných pre výživu cca 100 000 vojakov na dobu asi pol roka;
4. sústreďovanie benzínu, opravovní, leteckého materiálu a letúnov;
5. zaopatrenie finančných prostriedkov;
6. ilegálne povolávanie vojakov i nevojakov-dobrovoľníkov vopred pre propagandu, rôzne služby a na podchytenie revolučnej nálady u vojsk, ktoré nebolo možno informovať o pripravách;
7. sústredenie spojovacieho materiálu, zariadenie vysielacej stanice v Banskej Bystrici;
8. organizovanie sektorov občianskeho odporu a zapojenia týchto do spolupráce s armádou.

Sústreďovanie vojenských častí, hlavne pechoty a delostrelectva, nebolo snadným. Nebolo snadné zbavovať posádky, na západnom a juhozápadnom Slovensku vojsk a sústreďovať ich v blízkosti našich strategických bodov. Tobož nebolo možné prezrádzať čatlošovcom a Turancovi naše zámery. Podplukovník Golian musel vymýšľať najrôznejšie zámienky, aby jeho opatrenia nezbudili podozrenie ani u „našich“ ani u nemeckej misie. Raz to bola zámienka sústrediť vojsko v Lešti južne od Zvolena do výcvikového tábora, aby sa narukovaní záložníci oboznámili s novými spôsobmi vedenia vojny. Aj generál Turanec uznal, že to naše vojsko nemožno posielat na ruský front bez náležitého oboznámenia sa s neporaziteľnou nemeckou vojnovou technikou, že tých slovenských záložníkov, ktorí pôjdu vylievať krv za nový nemecký kríž na germanofilskú hrud veľkého generála, ktorý požíva dôveru nemeckých politických i vojenských kruhov, treba trochu pocvičiť. A tak sa Lešť zaplnil vojskom. Vyrukovalo aj naše delostrelectvo z Topoľčian a Brezna, tanky, mínomety a všetko, čo patrilo k vojne, k súhre vojska k útoku a obrane.

Dávali sme sa na to spolu s Turancom a jeho milými. Len my iným okom, pre inú potrebu a oni inak. Turanec kritizoval a pochvaloval. My sme dobre pozorovali a významne pozerali na seba pri každej dobrej trefe dela, mínometu. Málo zúčastnených tušilo, načo vlastne sa to robí. Tí, ktorí vedeli, celou vehemenciou konali, aby skúška dobre dopadla. Celá inscenovaná vojnová vrava v Lešti bola skutočne potrebná, aby si vojaci zvykli na streľbu a súhru zbraní.

Zasa iné výcvikové potreby prišli a vlaky znova vozili vojakov, kanóny, kone. Raz do Nitry, Turč. Sv. Martina, Brezna, Ružomberka, Zvolena atď.

Boli to naše ťahy na šachovnici, ale prišli aj protitahy. Robili ich čatlošovci, páni, ktorí čosi „šípili“ alebo z čirej tuposti prisluhovali. A tak prišiel Golian obzvlášť nahnevaný so správou, že Čatloš ponúkol Lešť na umiestenie 30 000 Ukrajincov, ktorých evakuoval pred ČA. Bola to zlá správa, nakoľko Lešť bol v pláne našim oporným bodom. Teraz tam bude miesto našich tisíce nespoľahlivých i ozbrojených ľudí.

Robili sa zákroky cestou politického vedenia, ale výsledok pre Čatlošovu nerozhodnosť a hlavne preto, že sa mu nemohlo otvorene povedať, čo znamená pre nás Lešť, bol malý. Iné ťahy zasa hatili prisun materiálu a pod.

Snadnejšia práca bola tam, kde už veliteľ bol zapojený alebo aspoň spoľahlivý. Ťažká, často nemožná tam, kde bol služobníkom germánskej megalomanie alebo zajatcom vlastnej krátkozrakej politickej tuposti.

O presuny zásob alebo ich ponechania na strednom Slovensku staralo sa hlavne politické vedenie. Treba konštatovať, že sa na tomto úseku vykonalo kus práce, a to dôležitej. Bez chleba niet vojny a snád ani nie povstania. Šlo predsa o nezvykle veľké kvantá, a to do priestoru, kde sa to predtým nikdy nerobilo.

Nemožno popísať v kratšom článku všetko, čo znamenalo sústrediť vojsko, výzbroj, výstroj, benzín a potravu v takom množstve, aby sa asi 80—100-tisícová armáda mohla brániť mesiac, snáď i viac otvorene frontom a mesiac v horách.

Videli sme veľkosť a mnohostrannosť nášho úkolu až pri jeho plnení. Koľko prekážok bolo potrebné zdolať!

Pri najväčšej opatrnosti nebolo možno všetko skrývať ani veliteľovi Golianovi.

Zdalo sa nemožným, aby naše prípravy nevidelo len trochu bystrejšie oko pozorovateľa, obzvlášť pri známej vlastnosti mnohých našich pracovníkov, že neudržali v tajnosti nič, z čoho pochádza aj známy výrok ÚŠB: čo robia na Slovensku dvaja, vieme aj my. Veď boli tu predsa Nemci, Nemci u vojska, v ministerstvách, v podnikoch a všade. Vojaci, civili, tajní agenti, Gestapo, dôverníci HG a rôzni zpravodajcovia. Boli tu čatlošovci, Turanec, mnoho dôstojníkov i poddôstojníkov oddaných Tisovi a jeho režimu.

Povestný pán Sucký z ÚŠB sledil predsa neprestajne. V Banskej Bystrici bol neraz na špehy s celým štábom.

Sám Golian denne očakával, že generál Turanec ho vezme k zodpovednosti a dokáže mu vojenskú zradu takého rozsahu, že mu postačí na obesenie hneď. Zvlášť po zmiznutí vojenského letúna z Troch Dubov, ktorým odletel aj šéf zpravodajskej služby VPV nadporučík Korecký, a po odlete majora Lisického, s ktorým odletel taktiež do sovietskeho Ruska Karol Šmidke a podplukovník Dr. Ferjenčík, aby prejednali naše plány so sovietskym velením a oboznámili ich s povahou a rozsahom našich chystaných akcií. O posledných dvoch sa nevedelo. Ich zmiznutie nebolo nápadné, ale zmiznutie aeroplánov, vojakov-letcov a npor. Koreckého sme dlho kryť nemohli. Turanca to rozčuľovalo a čatlošovcov to začalo zaujímať. Robili sme sa nevedomými a rozčuľovali sme sa tiež, sledujúc každú reakciu, najmä u Nemcov. Veliteľ Golian bol rozhodnutý čeliť takejto situácii tým, že Turancovi v krajnom prípade vysvetlí, o čo ide, a vyzve ho na spoluprácu. V prípade, že by bol odmietol, mal byť odstránený vhodným spôsobom.

Bolo to tak, že generál Turanec, ktorý požíval neobmedzenú dôveru Nemcov a ich misií na Slovensku, bol nevedomky zásterou pre našu činnosť. Sám Turanec mal „dôležitejšiu starosť“. Číhal na príležitosť, aby povalil Čatloša a stal sa sám ministrom. V m. auguste zaznamenávali jeho akcie vzostup a chystal sa dať Čatlošovi knock out. Príležitosť k tomu sa mu naskytila v súvisi s otázkou partizánskou, ktorí v júli boli takí smelí, že zostupovali z hôr a navštevovali naše dediny, kde robili nábor a okrem toho obstarávali si potreby, pričom tu i tam vybrali z áut spomedzi cestujúcich Nemcov, ktorých vzali so sebou. Slovensko bolo plné historok o partizánoch. Všeobecne sa im všade nadržovalo. Četníctvo vo väčšine vyhýbalo sa nariadeným akciám proti nim a často mali s nimi aj priamo spojenie. Pomáhali, kde sa dalo. Niektorí četníci zaplatili prílišnú služobnú horlivosť proti partizánom aj životmi. Takéto prípady boli jasnou výstrahou a žandári vedeli, že partizáni nežartujú. No režim bol znepokojený. Páni sa už báli cestovať a núkali kdekoho, aby urobil konečne na tom Slovensku poriadok. Machovi žandári zlyhali, uložili to Čatlošovi a armáde. Tamtí zasa Turancovi ako veliteľovi pozemného vojska. Vláda vyzývala národ, aby sa spontánne zapojil do akcie vyhubenia „židobolševicko-čechoslováckych bánd“. Varovali národ a hrozili stratou dôvery veľkého Führera k nám. No národ už nepočúval Tisu, Macha, Gašpara a spol. Začaté akcie vojska proti partizánom končili sa naprostým neúspechom. Mali sme s tým veľké starosti. Politické i vojenské vedenie odboja robilo opatrenia, aby partizáni boli po skupinách uvedomení a velítelia expedičných vojsk vo väčšine tiež. Keď sa to nemohlo povedať priamo veliteľovi, povedalo sa to subalterným, ktorí sa priamo vyhýbali miestam, kde boli partizáni stiahnutí. Po tomto nezdare bol po porade Tisu, Nemcov a Turanca posledný menovaný za hlavného veliteľa armády a Čatlošovi sa ponechala len funkcia ministra.

V tomto čase bolo treba však už vyhovieť volaniu partizánov o ich vyzbrojenie.

Cítila sa neudržateľnosť stavu, v akom sa Slovensko nachádzalo. Po celom Slovensku organizovalo sa obyvateľstvo podľa pokynov vojenského vedenia. Civilné sektory zapojovali sa na najbližšie posádky, kde boli určené velitelia povstania. Najvzornejšie pracovala Žilina, Trenčín, Baťovany, B. Bystrica, Zvolen, Piešťany, Trnava, Ružomberok, Lipt. Sv. Mikuláš. V polovici augusta začalo sa s rozvážaním zbraní. Niektorí iniciatívni skladníci vojenských zbroj. skladísk pracovali už predtým v spojení s civilnými podzemnými organizáciami v menšom merítku. Bolo treba však mnoho pušiek, guľometov, automatov, granátov a munície. Nebolo vyhnúť. Ovzdušie hustlo a sklady sa museli vyprázdňovať. A vozilo sa proti všetkým zákazom generála Turanca celkom otvorene vojenskými vozmi i rôznymi civilnými, zapožičanými firmami vedome alebo pod rôznou zámkou.

Vo vojenskom vedení bolo jasné, že začiatok hlavných akcií nedá na seba dlho čakať. A prišiel dramatický spád udalostí posledného týždňa pred 29. augustom. Prišli udalosti žilinské, martinské, zhustili ich rôzne akcie partizánske. Prípravy bolo treba urýchliť. Robili sa už temer verejne. Všetko napínalo nervy. Tu už naozaj platilo, že naspäť cesta nemožná. Po poverení generála Turanca funkciou hlavného vojenského veliteľa preložil tento sídlo veliteľstva z Banskej Bystrice do Trenčína. Nechcel už do Bystrice. Báľ sa partizánov. No pre nás nebolo už možno presídliť do Trenčína. Vedeli sme, že by bol koniec a vec by žalostne stroskotala. Golian bol rozhodnutý naprieč svojej funkcii náčelníka štábu zrieť sa tejto a odísť trebárs do penzie, aby mohol plniť našu úlohu. Tak isto boli na tom aj mnohí iní z nás. Bolo rozhodnuté pustiť do Trenčína len to, čo nepotrebujeme. Bolo rozhodnuté aj o urýchlení všetkých príprav, ktoré možno ešte vykonať. Dni boli nabité horúčkovitou činnosťou. Veliteľstvo pozemného vojska v Banskej Bystrici podobalo sa úľu. Keď predtým sa civil do budovy sotva odvážil, teraz bola budova plná neznámych ľudí, civilov i vojakov, ktorí nápadne navštevovali isté kancelárie. Istí dôstojníci, ktorí kedysi boli suverénnymi páni v tejto budove, chodili rozpačite a dívali sa bezradne na tento ruch. V očiach neistota a otáznik. Cítili všetci, že sa tu deje čosi, čo hlboko zasiahne aj do ich života.

V posledných hodinách bolo treba zariadiť banskobystrickú vysielacku na samostatné vysielanie, lebo dosiaľ mohla len prenosom z Bratislavy fungovať. Aj to sa stalo pričinením ochotných ľudí z bratislavského rozhlasu a šikovného technika z Banskej Bystrice.

V posledných dňoch pred 29. augustom dal Turanec zaistiť mjr. gen. štábu Antona Cipricha, prednostu IV. oddel. VPV, lebo tento poslal vojenským nákladným autom zbrane na Kysuce. Turanec auto náhodou stretol v okolí Žiliny. Zastavili sme ho tak, že sme ho pečlivo schovali mimo Bystrice aj s rodinou a Turancovi oznámili, že zmizol. To bolo už aj Turancovi primnoho, a keď prišiel na Tri Duby, aby vyhol stretnutiu sa s partizánmi, bol zaistený a odvezený do hôr.

Nebolo už iného veliteľa okrem Goliana a jeho druhov. Pplk. Dr. Ferjenčík sa ešte nevrátil, a tak sme začínali sami. Revolučná nálada stúpala. Nik nehovoril priamo o veci, a predsa všetci vedeli, že vo vzduchu niečo visí — niečo mimoriadne vážneho. Mužstvo štábnej rotý VPV sa skupinkovalo. Medzi nami dôstojníkmi-odbojníkmi a mužstvom vytváralo sa nevdojak tiché, nezmlúvavé priateľstvo. Inštinktívne sa cítilo, že nadchádza doba revolučného bratstva, kde všetci budeme rovní bratia jednej rodiny, že prestávame myslieť na svojich najbližších, na svoje záujmy, ovládne nás jedna myseľ, jedna vôľa: zlomíť rabstvo, až sa otvorí ventil.

Ukázalo sa to čoskoro. Dvaja plukovníci, Zverin a Kanák, verní Čatlošovi a Turancovi, dňa 28.² došli do Banskej Bystrice. Zdá sa, že z vlastnej iniciatívy podujali sa urobiť na VPV poriadok, kde už všetko kričalo, že sa niečo stane. Obaja striehli vo vestibule budovy. Prísne sa tváriac zastavovali kdekoho, vypytyjúc sa, čo tu hľadá. Poobede tohto dňa zočili pred budovou v civilii sa prechádzajúceho

² Ďalej opísané udalosti sa stali 29. augusta.

štábného kapitána Krátkeho — Zdena, styčného dôstojníka 2. oddelenia MNO v Londýne. Bol to lov neobyčajný. Poznali ho ešte z čias prvej republiky ako českého dôstojníka. Vojaci splnili rozkaz p. podplukovníkov a „neznámeho“ civila zaistili. Zverin mu odobral všetky písomnosti a doklady, znejúce na cudzie mená. Našli u neho — príliš neopatrného — rad dôležitých dešifrovaných telegramov, z ktorých bolo aj kanákovcom jasné, čo sa vlastne chystá. Veď telegramy obsahovali posledné dohovory s Londýnom. Plukovníci odovzdali poľakaného „Zdena“ nášmu zpravodajskému oddeleniu, kde bol síce v dobrých rukách, ale to už nepomohlo. Objednali asistenčný oddiel zo Zvolena, aby zlapali celú spoločnosť na čele s Golianom. Neboli už na pochybách. Ani my už nie. Jednať bolo treba, a to už, lebo seabedome sa chovajúci plukovníci nechceli nič ututľávať. Bolo jasné, že sa čoskoro obrátia aj na nemeckú misiu s hlásením, len čo nás pozatýkajú.

Keď som zišiel do suterénu do ubikácií mužstva, aby som vojakom štábanej roty vyložil situáciu, našiel som ich pohromade, radiacich sa o úteku do hôr. Nikdy som nevidel toľko nadšenía ako u týchto našich chlapcov, keď som im oznámil, že uderila hodina činu. Nikdy predtým sa neďivali vojaci nadšenejšie na dôstojníka ako v týchto minútach.

Automaty v rukách a už sa hrnuli za mnou pred budovu. Pribehli ešte naši chlapci zo zpravodajského oddelenia a zaútočilo sa na vchod VPV, ktorý obsadili Kanák a Zverin s neinformovanými vojakmi. Nevedeli, o čo ide, a jednako cítili, že nesmú poslúchnuť revúcih plukovníkov, aby pálili. Napätie bolo veľké. Naši vtrhli do budovy. Plukovník Zverin vystrelil a zranil svojho priateľa Kanáka. Potom zmizol v budove. Vojaci v okamihu pochopili situáciu. Zbabelého dôstojníka sme vypátrali a zaistili. Golian dostal hlásenie. Vedeli sme všetci, že sme definitívne na druhej strane. Kocky boli hodené. Banská Bystrica sa behom noci obsadila partizánskymi oddielmi a vyčistila. Nemci a Maďari ušli. V noci sme pripravili manifest.³

Ráno dňa 29. augusta⁴ 1944 sa po šiestich rokoch ozval prvý raz Slobodný slovenský vysielateľ z Banskej Bystrice, aby oznámil svetu, že Slováci povstali, aby popretfňali všetko, čo natkali zradcovia za 6 nectných pre nás rokov. Zpráva letela krajom, republikou. Povedia vám v Čechách, na Morave, povedia vám naši z Moskvy, Londýna, Ameriky, z Poľska, Juhoslávie a zo všetkých kútov sveta, čo to bola za zpráva. Slzy radosti kanuli všade. Hruď Slovákov a Čechov pyšne sa vypla po celom svete. Vstúpili sme prvý raz do histórie dôstojne a mužne. Slovenské národné povstanie — hľa, základný pilier osobitosti slovenského národa a pevný fundament Republiky československej.

Dňa 29. augusta 1944 predpoludním zišli sa všetci dôstojníci v jedálni VPV a po krátkej veliteľskej reči Golianovej zazneli prvý raz po toľkých rokoch velebné zvuky hymny Kde domov můj a Nad Tatrou sa blýska. Minúty ticha pretvárali duše a obnovená prísaha ľudu, demokracii a republike bola začiatkom slávneho boja, ktorého výročia budú naveky najslávnejším sviatkom republiky a jej národov.

„Demokracia v ilegálite a v povstaní“, Bratislava 1945, s. 38—46.

³ Ide o prevolanie, ktoré koncipoval v noci z 29. na 30. augusta 1944 Šrobár spolu s niekoľkými dôstojníkmi (viď dokument čis. 189).

⁴ Správne 30. augusta 1944; takisto v nasledujúcom odseku.